

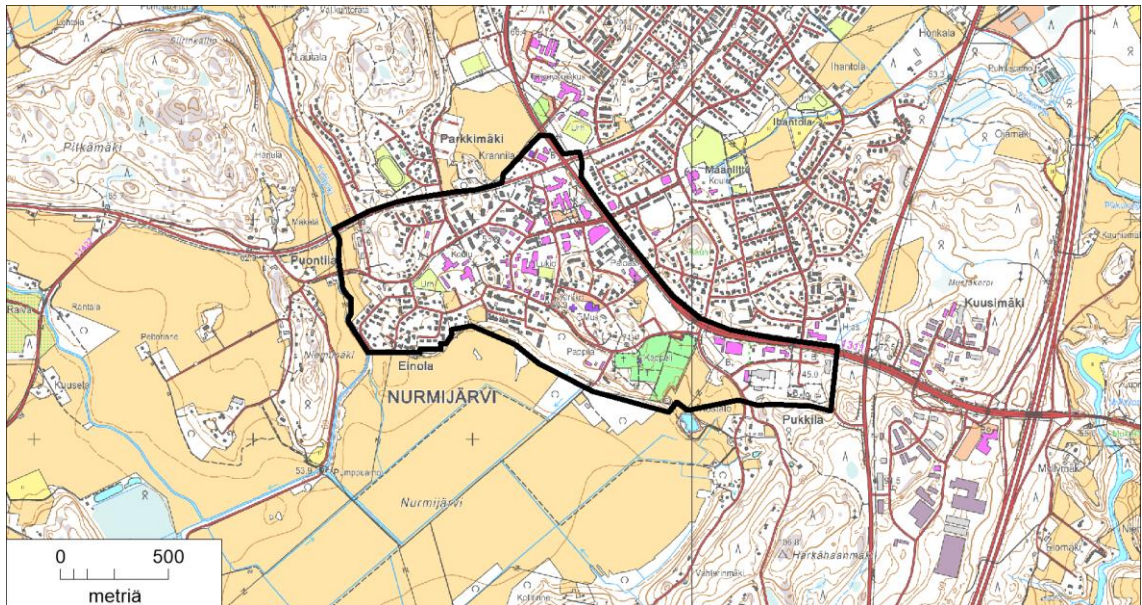
NURMIJÄRVEN KUNTA

KIRKONKYLÄN LUONTOSELVITYKSEN TARKENNUS

Pekka Routasuo
Ympäristösuunnittelu Enviro Oy
9.10.2014

1 Johdanto

Nurmijärven Kirkonkylän alueelta on tehty yleiskaavatasoinen luontoselvitys vuonna 2013 (Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 2013). Nurmijärven kunta tilasi keväällä 2014 Kirkonkylän keskustan alueelta luontoselvityksen tarkennuksen. Selvitysalueen (kuva 1) pinta-ala on noin 140 hehtaaria ja se on pääosin rakennettua taajama-aluetta. Tarkentava selvitys käsitti liito-oravainventoinnin, yleispiirteisen linnustوسelvityksen sekä kasvillisuuden, luonnonolojen ja arvokkaiden luontokohteiden inventoinnin. Työn on tehnyt biologi, LuK Pekka Routasuo Ympäristösuunnittelu Enviro Oy:stä.

Kuva 1. Kirkonkylän selvitysalueen sijainti ja rajaus. (musta viiva). Pohjakartta © Maanmittauslaitos.

2 Aineisto ja menetelmät

2.1 Lähtötiedot

Kirkonkylän selvitysalueelta (kuva 1) on tehty yleiskaavatasoinen luontoselvitys osana laajemman osayleiskaava-alueen luontoselvitystä vuonna 2013 (Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 2013). Yleiskaavatasoiseen työhön sisältyi liito-oravaselvitys sekä kasvillisuuden, luonnonolojen ja arvokkaiden luontokohteiden inventointi. Osayleiskaava-alueelta tehtiin myös yleispiirteinen lepakkoselvitys (Karlsson & Hagner-Wahlsten 2013).

Nurmijärven luonnosta ja maisemasta on tehty useita koko kunnan kattavia selvityksiä. Näitä ovat olleet mm. pienvesiselvitykset (Nironen 1991, Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 2004), ympäristö- ja luontokohdeinventointi (Ympäristötutkimus Oy Metsätähti 1991), kallioalueselvitys (Ympäristötutkimus Oy Metsätähti 1992) sekä Nurmijärven maisemainventointi ja kulttuurimaisemaselvitys (LT-Konsultit Oy 1997). Kuntakohtaisten selvitysten lisäksi Nurmijärven arvokkaita luontokohteita on kartoitettu valtakunnallisten inventointien osana (mm. Husa & Teeriaho 2004, Pykälä & Bonn 2000).

Tietoja uhanalaisista lajeista ja arvokkaista luontokohteista on em. lähteiden lisäksi saatu selvityksen käyttöön Keski-Uudenmaan ympäristökeskuksesta, Uudenmaan ELY-keskuksesta (liito-oravahavainnot ja rajauspäätökset) sekä Suomen ympäristökeskuksesta (Eliölajit-tietojärjestelmän uhanalaistiedot).

2.2 Menetelmät

Liito-oravainventointi

Liito-oravan esiintymistä selvitettiin etsimällä liito-oravan jätöksiä Sierlan ym. (2004) ohjeiden mukaisesti lajin elinympäristöksi sopivilta puustoisilta alueilta. Jätöksiä etsittiin erityisesti kookkaiden haapojen, järeiden kuusten ja kolopuiden tyviltä. Liito-oravan jätösten löytöpaikat ja kolopuut paikannettiin GPS-laitteella (Garmin 60Cx) ja merkittiin kartalle. Maastossa tarkistettiin tiedossa olevat liito-oravan elinalueet. Muut inventoidut metsiköt tms. kohteet valittiin vuoden 2013 luontoselvityksen yhteydessä tehtyjen muistiinpanojen ja ilmakuvatarkastelun perusteella. Liito-oravaselvityksen maastotyöt tehtiin 8.4.2014.

Yleispiirteinen pesimälinnustoselvitys

Pesimälinnustoselvityksen tavoitteena oli selvittää ns. huomionarvoisten lajien (ks. jäljempänä) ja pesivälle linnustolle tärkeiden kohteiden esiintyminen alueella. Työssä ei pyritty selvittämään yleisten lintujen parimääriä tai reviirien sijaintia, sillä niillä ei ole merkitystä maankäyttöä suunniteltaessa. Selvityksessä sovellettiin lintujen reviirikäyttäytymiseen perustuvaa kartoituslaskentamenetelmää (Koskimies & Väisänen 1988), jossa alue kierretään huolellisesti läpi ja havaitut linnut merkitään karttapohjalle. Laskennat tehtiin varhain aamulla ja aamupäivällä, jolloin pesimäpaikoillaan oleskelevat linnut ovat parhaiten havaittavissa (laulu yms.).

Kirkonkylän alueelta ei ole tiedossa tärkeitä lintujen pesimäalueita tai merkittäviä muu-
tonaikaisia lepäily- ja ruokailupaikkoja. Riittäväksi menetelmäksi valittiin kahteen kertaan toistettu pesimälinnuston laskenta. Ensimmäinen laskentakierros tehtiin 22.5. ja

toinen 14.6.2014. Laskennan toistaminen on välttämätöntä eri lintulajien kevätmuuton ja pesinnän ajoittumisessa olevien erojen vuoksi. Varhain pesivistä linnuista saatiin lisätietoja liito-oravaselvityksen yhteydessä, jolloin myös havainnot huomionarvoisista linnuista kirjattiin muistiin.

Laskennoissa kiinnitettiin erityistä huomiota seuraaviin huomionarvoisiin lintulajeihin:

- tikat lukuun ottamatta yleistä käpytikkaa,
- petolinnut,
- lintudirektiivin liitteen I lajit,
- erityisesti suojeltavat ja muut uhanalaiset lajit,
- silmälläpidettävät lajit,
- alueellisesti uhanalaiset lajit,
- Suomen erityisvastuulajit sekä
- merkittävien elinympäristöjen, esim. lehtojen ja vanhojen metsien, ilmentäjälajit.

Laskennoissa merkittiin muistiin ja kartalle kaikki huomionarvoisista lintulajeista tehdyt havainnot. Tulokset tulkittiin ns. maksimiperiaatteen mukaisesti, jolloin reviiriksi tulkittiin yksikin pesintää ilmaiseva havainto (pää)muuttokauden jälkeen lajille sopivassa ympäristössä.

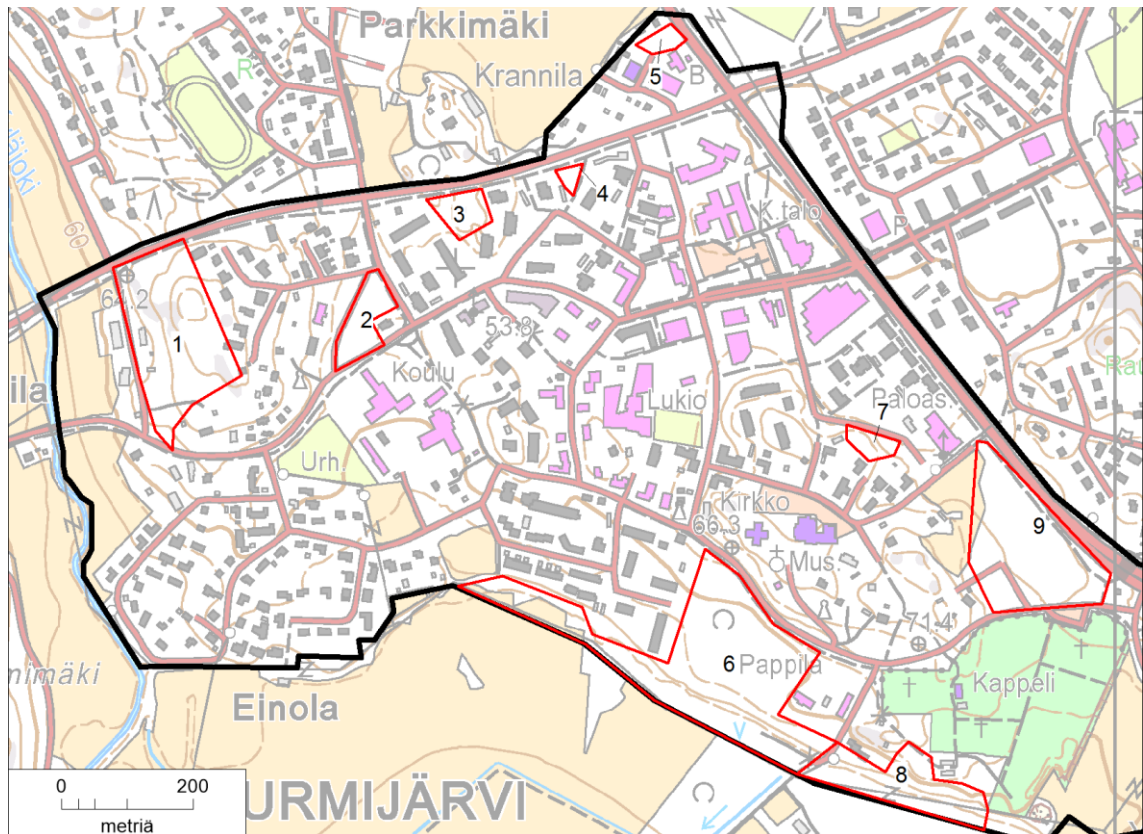
Kasvillisuuden ja luonnonolojen sekä arvokkaiden luontokohteiden inventointi

Selvitysalueen rakentamattomilta osilta laadittiin kasvillisuuden ja luonnonolojen yleiskuvaus. Tarkemmat inventoinnit keskitettiin luonnontilaisimpina säilyneille kohteille ja muille luonnonoloiltaan edustaville alueille. Erityskohteet rajattiin maastossa kartalle ja niistä kirjoitettiin muistiin kasvillisuuden yleispiirteet sekä harvinaisten kasvi- ja eläinlajien esiintymätiedot. Erityskohteita ovat mm. luonnonsuojelulain, vesilain ja metsälain mukaiset arvokkaat ympäristöt tai luontotyytit sekä uhanalaisten lajien ja luontotyyppien esiintymispaikat. Maastotöissä kiinnitettiin huomiota erityisesti suojeltavien, uhanalaisten ja muiden merkittävien eliölajien esiintymiseen sekä näille lajeille sopiviin elinympäristöihin.

3 Rakentamattomien alueiden yleiskuvaus

Selvitysalueen (kuva 1) pinta-ala on noin 140 hehtaaria. Tästä noin 108 hehtaaria on rakennettua taajama-aluetta, noin 10 hehtaaria viljelysmaata ja loput noin 22 hehtaaria muuta rakentamatonta aluetta.

Selvitysalueelta rajattiin 15 rakentamatonta kuviota (kuvat 2 ja 4), joiden luonnonoloja ja kasvillisuutta kuvataan jäljempänä.

Kuva 2. Kirkonkylän selvitysalueen länsiosaa. Selvitysalueen rajausta (musta viiva) ja rakentamattomien kivi- ja puurakennusten (punainen viiva) numerointi. Pohjakartta © Maanmittauslaitos.

Kuvio 1

Suuri osa kuviosta on puustoltaan varttunutta tuoreen kankaan mäntyvaltaista metsää. Pohjoisrinteessä on varttunutta tuoreen kankaan kuusikkoo. Pensaskerroksessa on runsaasti lehtipuun taimia (koivua, pihlajaa, tammia ja vaahteraa), isotuomipihlajaa ja paikoin myös katajaa. Kenttäkerroksessa vallitsevat mustikka, puolukka ja metsälauha.

Kuvion eteläosassa on länteen viettävällä rinteellä kallioista ketoa ja niittyä (ks. alaluku 4.1). Rinteen yläosa on reheväkasvuista niittyä (nokkosta, vuohenputkea ja heiniä) ja sen eteläosassa kasvaa runsaasti ketoneilikkaa ja isomaksaruohoa.

Kuvio 2

Kuvion pohjoisosassa on varttuvaa koivikkoo ja kuusikkoo. Pensaskerroksessa tavataan kiilto- ja tuhkapajua sekä vaahteraa. Kuvion eteläosa on nokkosvaltaista niittyä.

Kuvio 3

Kuvion puustona on pääosin nuorta haapaa, vaahteraa ja koivua sekä pohjoisosassa harmaalepikkoo. Alueella kasvaa myös muutama varttunut koivu ja mänty. Kuvion keskiosan kallioalueella tavataan mm. kissankelloa, paimenmataraa, ahopukinjuurta, sian-

kärsämöä ja keltamaksaruohoa. Kalliota reunustaa mesiangervoa, koiranputkea ja nokkosta kasvava niitty.

Kuvio 4

Kuviolla kasvaa nuorta istutettua kuusta ja lehtikuusta. Avoimilla osilla on mesiangervoaltaista niittyä.

Kuvio 5

Kuvio on heinävaltaista niittyä.

Kuvio 6

Kuvion länsiosassa on nuorta koivikkoa ja niittyä sekä paju- ja tuomipensaikkaa. Tästä itään päin on harvaa varttuvaa koivikkoa ja pajupensaikkaa, jonka avoimissa kohdissa kasvaa mesiangervoa ja karhunköynnöstä. Pappilan länsipuolella kuvion pohjoisosassa on ilmeisesti entisellä pellolla varttunutta vaahteraa, koivua ja raitaa kasvava metsikkö. Aluskasvillisuutena on mm. vadelmaa, vuohenputkea, kyläkellukkaa ja koiranheinää. Niittyalueilla kasvaa maitohorsmaa, lupiinia, vadelmaa ja pelto-ohdaketta. Paikoin on karhunköynnöstä tiheinä kasvustoina.

Kuvion eteläosassa vanhan rantatöyrään yläosassa kasvaa varttuvia koivuja, vaahteroita ja harmaaleppiä. Pensaista tavataan taikinamarjaa ja kenttäkerroksessa vuohenputki on runsas (kuva 3). Kerrostalojen lähellä kasvaa yksi melko kookas saarni sekä muutamia nuoria saarnia. Rantatöyrään alaosassa on ryteikköistä lehtoa, jossa kasvaa nuorta vaahteraa, harmaaleppää ja tuomea. Kyläkellukka on vallitsevana kenttäkerroksessa. Lehto lienee syntynyt järven kuivatuksen yhteydessä. Kuvion etelärajalla on tekolampi, jossa kasvaa mm. isolummetta.

Kuvio 7

Kuviolla on lähinnä lehtomaista kangasta, jonka puustona on varttunutta haapaa, kuusta ja koivua. Valtapuuston alla kasvaa tiheää lehtipuuvesakkoa.

Kuvio 8

Kuvion länsiosassa voimajohdon lähellä on hautausmaan puutarhajätteen kaatopaikka. Sen ympäristössä kasvaa nuorta lehtipuustoa, lähinnä harmaaleppää. Idempänä rinteellä kasvaa nuorta vaahteraa, raitaa, mäntyä ja koivua. Lähempänä hautausmaata kuvion pohjoisosassa puustona on varttunutta kuusta ja mäntyä. Aluskasvillisuus on lähinnä hoidettua nurmikkoa.

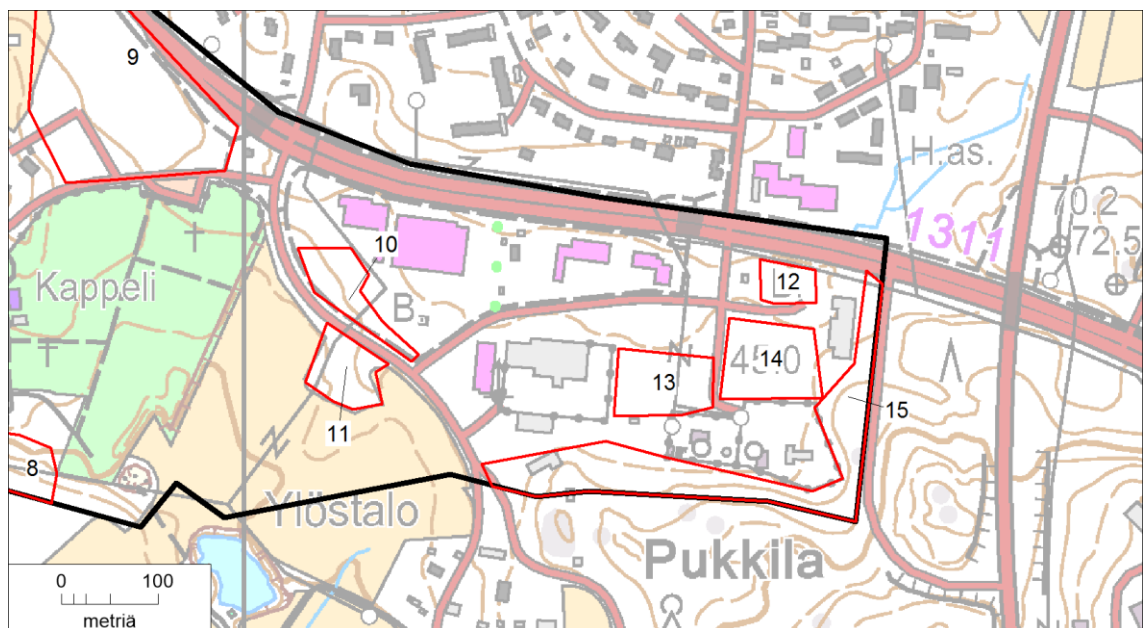
Kuvio 9

Kuvion itäosa on harvapuustoinen: nuorta vaahteraa, kuusta ja haapaa. Keskiosassa on nuorta haapaa, koivua sekä terva- ja harmaaleppää. Pohjoisosassa kasvaa nuorta männikköä. Puusto on ilmeisesti aikanaan pellolle istutettua. Niittymäisen aluskasvillisuu-

den valtalajina on mesiangervo; lisäksi tavataan mm. maitohorsmaa, pujoa, komealupii-
nia ja nurmipuntarpäätä.

Kuva 3. Kuvion 6 eteläosan kasvillisuutta. Valokuva © Pekka Routasuo.

Kuva 4. Kirkonkylän selvitysalueen itäosa. Selvitysalueen rajausta (musta viiva) ja rakentamattomien kuvioiden (punainen viiva) numerointi. Pohjakartta © Maanmittauslaitos.

Kuvio 10

Kuviolla kasvaa harvaa nuorta männikköä ja yksi isompi mänty. Aluskasvillisuutena on heinikköä.

Kuvio 11

Pellon ympäröimällä kuviolla kasvaa varttunutta harvahkoa männikköä. Heinistä metsälauha, punanata ja juolavehnä ovat runsaita, lisäksi paikoin on tiheitä maitohorsma- ja nokkoskasvustoja. Ketoneilikka ja keltamatara ovat runsaita niin pellon reunalla kuin mäntyjen alla (ks. alaluku 4.4). Seuralaislajeina kasvaa mm. mäkitervakkoa ja häränsilmää.

Kuvio 12

Kuviolla kasvaa muutama kookas mänty ja lehtipuuvesakkoa. Aluskasvillisuutena on heinikköä.

Kuvio 13

Kuviolla on nuorta sekapuustoa ja pensaikkoa, pelto-ohdaketta kasvavaa niittyä ja jou tomaata.

Kuvio 14

Kuviolla kasvaa nuorta lehtipuustoa sekä jonkin verran kuusta ja mäntyä. Lisäksi on pensaikkoa ja heinävaltaista niittyä.

Kuvio 15

Kuvion länsiosassa kasvaa varttunutta haapaa sekä joitakin isoja kuusia, mäntyjä ja vaahteroita. Lähinnä pellon reunassa on tiheää tuomipensaikkoa kasvavaa lehtoa. Lehtomaisen kankaan kenttäkerroksessa tavataan mm. mustikkaa, käenkaalia, oravanmarjaa ja sinivuokkoa sekä jänönsalaattia. Maastossa on paljon erilaista maatalousromua.

Kuvion itäosassa on kapealti lehtomaisen kankaan nuorta haapavaltaista metsää, jossa kasvaa myös muutama kookas mänty. Kaakkoisosassa on hakkuulle kasvanutta koivu- ja haapavesakkoa.

4 Arvokkaat luontokohteet ja lajiesiintymät

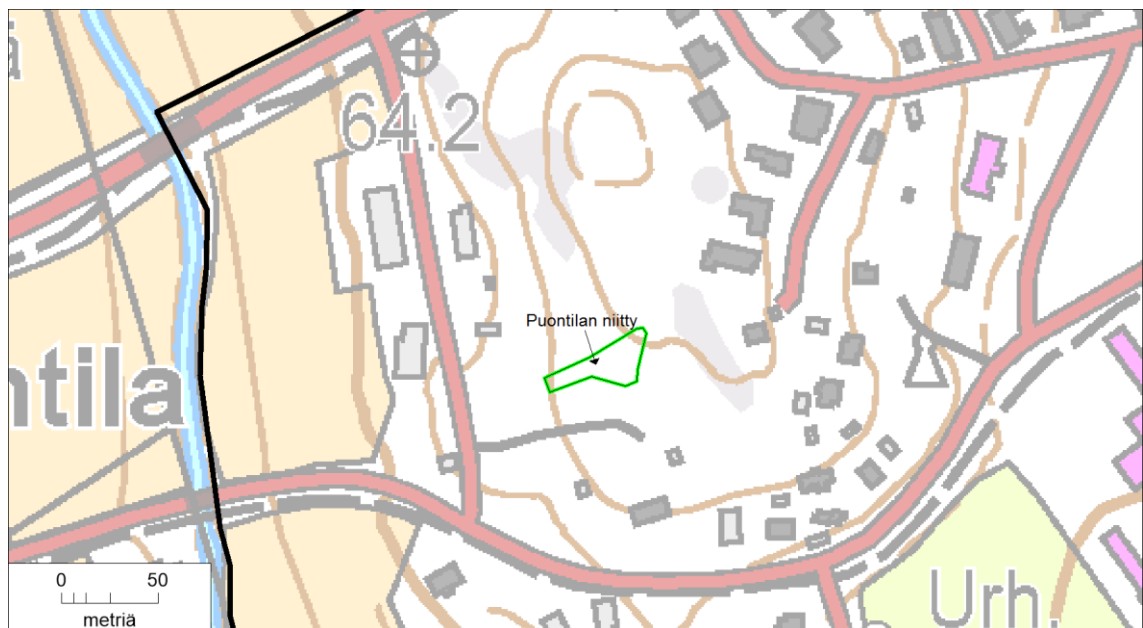
4.1 Arvokkaat luontokohteet

Tässä työssä inventoidulla Kirkonkylän selvitysalueella tai sen läheisyydessä ei ole Natura 2000 -alueita, luonnonsuojelualueita, valtakunnallisten luonnonsuojeluohjelmien kohteita tai suojeltuja luontotyyppisiä.

Selvitysalueella on yksi paikallisesti arvokkaaksi katsottu luontokohde:

Puontilan niitty

Kirkonkylän länsireunalla kuviolla 1 sijaitseva kohde (kuva 5) on avoin niittyalue, jonka yläosassa on vanha rakennuksen paikka. Rinteen ala- /eteläosassa on rehevöitynyttä suurruoho- ja heinäniittyä, jossa kasvaa muun muassa juolavehnää, timoteitä, maitohorsmaa, pelto-ohdaketta ja nokkosta. Kasvillisuudeltaan edustavimpia paikkoja ovat kohteen pohjoisosan metsänreuna ja siitä etelään päin suuntautuvat rinteen kallioiset osat. Näitä luonnehtii matala ja monilajinen ketokasvillisuus: mm. kelta- ja isomaksaruohoa, kissankelloa, siiankärsämöä, ahomansikkaa, aho- ja niittysuolaheinää, ahopukkinjuurta ja tuoksusimaketta. Rinteen alaosassa metsän reunassa kasvaa ketoneilikkaa noin 6 x 6 metrin alueella. Laji on valtakunnallisesti silmälläpidettäväksi (NT) luokiteltu laji (Rassi ym. 2010).

Kuva 5. Puontilan niityn paikallisesti arvokkaan luontokohteen rajausta. Pohjakartta © Maanmittauslaitos.

Kesällä 2014 alueen kasvillisuus oli huomattavan rehevää (kuva 6) ja rinteen yläosan kallioalueet olivat paikoin nokkosen ja vuohenputken valtaamia. Suomen luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnin (Raunio 2008a, b) mukaan Puontilan niityn kallioiset osat kuuluvat lähinnä luokkaan *keskiravinteiset avoimet laakeat kalliot*, joka on arvioitu silmälläpidettäväksi (NT) luontotyyppiksi.

Kuva 6. Puontilan niityn kasvillisuutta kesällä 2014. Valokuva © Pekka Routasuo.

4.2 Liito-orava

Kevään 2014 liito-oravaselvityksessä ei tehty havaintoja lajin esiintymisestä. Selvitysalueella ei ole liito-oravan elinympäristöksi hyvin sopivaa metsää tai taajamapuustoa.

4.3 Linnut

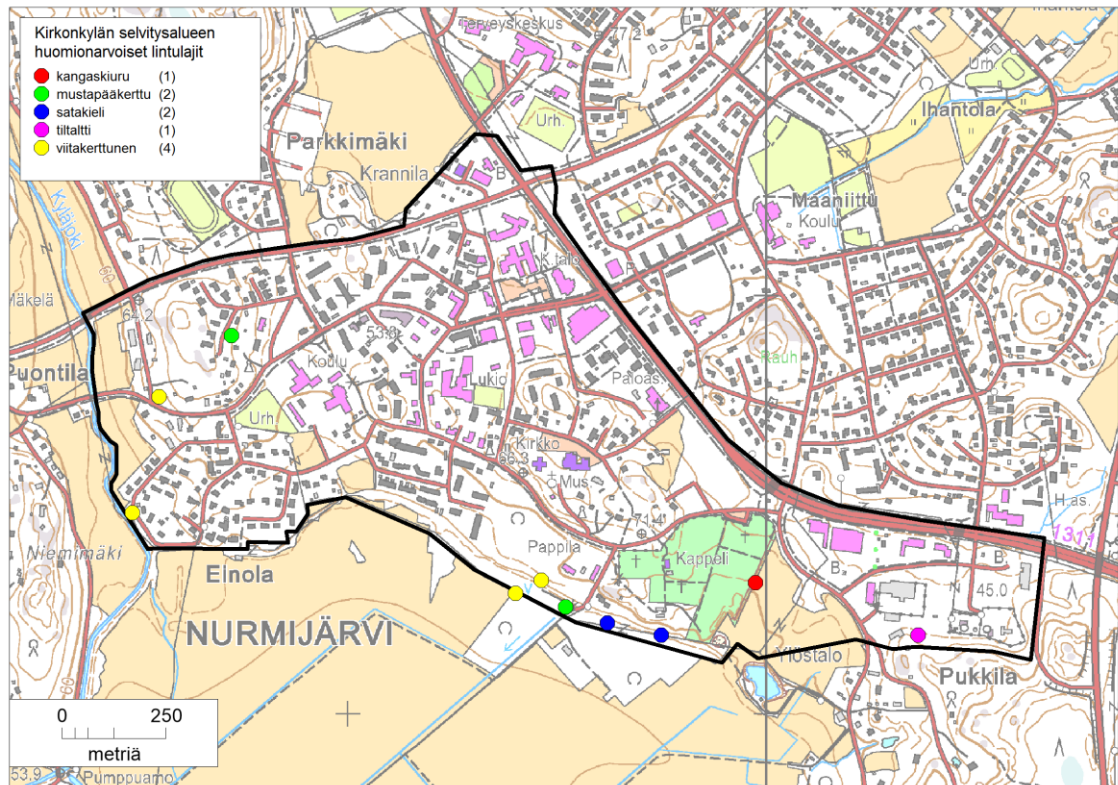
Taulukossa 1 on lueteltu kaikki pesimälinnustaselvityksessä havaitut lajit. Selvitysalueella tavattiin pääasiassa yleisiä ja runsaita lintulajeja. Kuvaan 7 (sivu 11) on merkitty huomionarvoisten lajien havaintopaikat. Kangaskiuru havaittiin kesäkuun laskennassa hautausmaan itäpuolisella maa-ainesten ottoalueella, joka on myös lajille soveliaasta pesimäbiotooppia. Ruisrääkkä huuteli selvitysalueen rajan ulkopuolella.

Taulukko 1. Linnustoselvityksessä havaitut lajit. Status-sarakkeen selitykset: **dir** = EY:n lintudirektiivin (79/409/ETY) liitteen I laji.

Laji	Status	Laji	Status
fasaani		pensastasku	
harakka		pikkuvarpunen	
harmaasieppo		punakylkirastas	
hemppo		punarinta	
hernekerttu		rautiainen	
kalalokki		ruisräätä	dir
kangaskiuru	dir	räkättirastas	
keltasirkku		sepelkyyhky	
kesykyyhky		satakieli	
kirjosieppo		sinitiainen	
kiuru		talitiainen	
kottarainen		telkkä	
käpytikka		tervapääsky	
lehtokerttu		tikli	
leppälintu		tiltalti	
mustapääkerttu		varis	
mustarastas		varpunen	
naakka		viherpeippo	
pajulintu		vihervarpunen	
peippo		viitakerttunen	
pensaskerttu		västäräkki	

4.4 Muut lajit

Selvitysalueelta löydettiin vaarantuneen (VU; Rassi ym. 2010) keltamataran kasvupaikka kuviolta 11. Mäntyä kasvavalla peltojen ympäröimällä alueella kasvoi runsaasti keltamataraa sekä myös silmälläpidettävää (NT) ketoneilikkaa (kuva 8). Molemmat lajit ovat ketojen, kuivahkojen niittyjen, pientareiden yms. elinympäristöjen lajeja. Niitä kasvoi koko kuvion 11 alueella, sekä pellon reunassa että keskemmällä mäntyjen alla.

Kuva 7. Kirkonkylän selvitysalueen lintulaskennoissa tavattujen huomionarvoisten lajien havaintopaikat. Pohjakartta © Maanmittauslaitos.

Kuva 8. Keltamataraa ja ketoneilikkaa kuviolla 11. Valokuva © Pekka Routasuo.

5 Lähteet ja kirjallisuus

- Husa, J. & Teeriaho, J. 2004: Luonnon ja maisemansuojelun kannalta arvokkaat kallioalueet Uudellamaalla. – Alueelliset ympäristöjulkaisut 350:1–468.
- Karlsson, R. & Hagner-Wahlsten, N. 2013: Lepakkoselvitys Nurmijärven Kirkonkylän osayleiskaavan laadintaa varten 2013. – BatHouse & Nurmijärven kunta.
- Koskimies, P. & Väisänen, R. A. 1988: Maalintujen kartoituslaskentaohjeet. – Teoksessa: Koskimies, P. & Väisänen, R. A. (toim.): Linnuston seurannan havainnointiohjeet. 2. painos. – Helsingin yliopiston eläinmuseo, Helsinki, ss. 58–70.
- LT-Konsultit Oy 1997: Nurmijärven maisemainventointi ja kulttuurimaisemaselvitys. – Nurmijärven kunta.
- Nironen, M. 1991: Nurmijärven luonnoltaan arvokkaat pienvedet. – Nurmijärven kunta, ympäristölautakunta.
- Pykälä, J. & Bonn, T. 2000: Uudenmaan perinnemaisemat. – Alueelliset ympäristöjulkaisut 178:1–352.
- Pöyry Environment Oy 2007: Kaavoituskohteiden luontoselvitykset. Osa 2/3 Nurmijärven kirkonkylä. – Nurmijärven kunta.
- Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.) 2010: Suomen lajien uhanalaisuus. Punainen kirja 2010. – Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 685 s.
- Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.) 2008a: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus – Osa 1. Tulokset ja arvioinnin perusteet. – Suomen ympäristö 8/2008:1–264.
- Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.) 2008b: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus – Osa 2. Luontotyyppien kuvaukset. – Suomen ympäristö 8/2008:1–572.
- Sierla, L., Lammi, E., Mannila, J. & Nironen, M. 2004: Direktiivilajien huomioon ottaminen suunnittelussa. – Suomen ympäristö 742:1–113.
- Söderman, T. 2003: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi – kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa. – Ympäristöopas 109:1–196.
- Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 2004: Nurmijärven pienvesien kasvillisuusinventointi 2004. – Nurmijärven kunta.
- Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 2013: Nurmijärven kirkonkylän osayleiskaava-alueen luontoselvitys. – Nurmijärven kunta.
- Ympäristötutkimus Oy Metsätähti 1991: Nurmijärven ympäristö- ja luontokohdeinventointi. – Nurmijärven ympäristölautakunta.
- Ympäristötutkimus Oy Metsätähti 1992: Nurmijärven kallioselvitys. – Nurmijärven kunta.